

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 42 Volume: 9 Issue: 42

Şubat 2016 February 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

GÜNEY KAFKASYA'DA SOYDAŞ VE DİASPORA POLİTİKALARI: ÜLKE ÖRNEKLERİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

DIASPORA AND COMPATRIOT POLICIES IN THE SOUTH CAUCASUS: A STUDY ON COUNTRY SAMPLES

Jale AKHUNDOVA*

Öz

Günümüzde "diaspora" kavramı uluslararası ilişkilerin önemli ögesine dönüşmektedir. Halklar arasında giden hızlı entegrasyon süreçleri, diaspora ve lobi örgütlerinin uluslararası politikada artan rolü, bu alanda daha geniş çaplı faaliyet gösterilmesini tarihi zarurete dönüştürmüştür. Diğer yandan, dünyadaki soydaş ve akraba topluluklarına yönelik politikaların üretilmesi bölgesinde ve tüm dünyada önemli güç haline gelmeyi hedefleyen her ülkenin ulusal ve uluslararası politika stratejilerinin temel parçalarından biri haline gelmiştir. Soydaşlar alanı, "yumuşak güç" politikalarının da önemli ögesini teşkil etmektedir.

Bu çalışmada uluslararası alanda diplomatik ilişkilerinin yanında, sahip olduğu tarihi-kültürel-millî değerlerle daha iyi ilişkiler tesis ederek uluslararası alanda daha güçlü halde bulunmayı arzu eden ülkelerin yürüttükleri diaspora politikaları incelenmiştir. Bu kapsamda Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan gibi ülkelerin ilgili alandaki politikalarının hukuki, stratejik, idari-yapısal ve politik özellikleri ele alınmıştır. Çalışmanın nihai amacı, söz konusu alanda faaliyet gösteren uluslararası tecrübenin ortaya çıkarılarak, bu alanda hem teorik hem de pratikteki mevcut ve gelecek çalışmalara katkı sağlamaktır. Yurtdışında yaşayan soydaşların çeşitli kesimlerine yönelik bu politikaların ağırlığı, dil, eğitim, politik-ideoloji, kültürel ideoloji vs. gibi belli alanlarda ülkelere göre farklılık gösterebilmektedir. Her ülkenin yurtdışı vatandaş ve soydaşlarla ilgili uyguladığı strateji ve politikalar da, o ülkenin tarihsel, idari, siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

Ülke incelemelerinde karşıya çıkan örnekler, ilgili alanda bir takım hususların daha önemli olduğunu ortaya çıkarmıştır. Birincisi, hukuki boyuttur, buna göre ülkeler soydaş ve akraba topluluklarıyla ilişkilerini, bu amaçla oluşturdukları belli ulusal ve uluslararası hukuki temeller üzerinden inşa etmektedirler. İkincisi, yapısal boyuttur, buna göre ise söz konusu ulusal ve uluslararası hukuki temellere dayanarak kurum ve kuruluşlar kurmakta ve politika, proje ve diğer faaliyetleri gerçekleştirmektedirler. Bir diğer boyut da ideolojik olup, buna göre ise devletler eylemlerini belli idea, konu veya politik söylemlerle meşrulaştırmaktadırlar.

Anahtar Kelimeler: Yumuşak Güç, Kültürel Diplomasi, Soydaş Politikaları, Diaspora.

Abstract

Nowadays, the "diaspora" concept became an important element of international relations. The fast integration processes between nations, diaspora and lobby organizations increasing role in international politics, transformed wide range of activities in this area into historical necessity. On the other hand, producing the policies towards compatriots and relatives all over the world has become one of the key parts of the national and international strategy of each country which aims to be a significant power in the region and all over the world.

In this study, in addition to the international diplomatic relations, relevant diaspora policies of the countries which desire being much more stronger in the international sphere by establishing better relations with its historical-cultural-national values were examined. In this context, legal, strategic, administrative-structural and political characteristics of the Azerbaijan, Georgia and Armenia's policies in the relevant area are discussed. The ultimate goal of the study, is to reveal the international experience operating in the area and to contribute both theoretical and practical current and future conducted workings. These policies related to the compatriots living abroad varies by countries in certain areas such as language, education, political-ideological, cultural ideology, etc. Each country's strategies and policies concerning its citizens and compatriots living abroad is due to that country's historical, administrative, political, social, economic and cultural characteristics.

Examination of the country examples has revealed that a number of related issues are more important in this area. First, it is legal aspect according to which countries with compatriots, and community relations, have created for this purpose, certain national and international legal frames or basis. Second, is the structural dimension, accordingly on the basis of these legal basis and policies related national and international institutions or organizations to perform projects and other activities in the related area were set up. Another dimension is ideological, accordingly, the government's activities are legitimized by the certain ideas or political discourses.

Keywords: Soft Power, Cultural Diplomacy, Compatriots Policies, Diaspora.

Giriş

Son yıllarda uluslararası ilişkiler aktörlerin çeşitliliği, kullanılan yöntemler ve diğer faktörler açısından değişime uğramıştır. Buna bağlı olarak, devletlerin dünya arenasında dış politikalarının başarı oranlarını etkileyen pek çok faktör önem kazanmaya, dolayısıyla da dış politika planlamasında söz konusu faktörler de dikkate alınmaya başlamıştır. Bu tür faktörler arasında ülkelerin yurtdışında sahip olduğu imaj ve ya nüfuzun önemi örnek gösterilebilir. Bu bağlamda, ülkelerin dış politikalarında söz konusu görüşlerin

* Dr., axundova_jale@yahoo.com

olumlu yönde oluşması ve gelişmesine yönelik de stratejiler geliştirilmeye başlanmıştır. Bugün artık pek çok ülke, dünya kamuoyunda olumlu bir algı oluşturabilmek için çeşitli “yumuşak güç” araçlarını etkin bir şekilde kullanmaktadır. Bu anlamda “diaspora” kavramı ve olgusu da uluslararası ilişkilerin önemli ögesine dönüşmektedir. Halklar arasında giden hızlı entegrasyon süreçleri, diaspora ve lobi örgütlerinin uluslararası politikada artan rolü, bu alanda daha geniş çaplı faaliyet gösterilmesini tarihi zarurete dönüştürmüştür. Diğer yandan, dünyadaki soydaş ve akraba topluluklarına yönelik politikaların üretilmesi bölgesinde ve tüm dünyada önemli güç haline gelmeyi hedefleyen her ülkenin ulusal ve uluslararası politika stratejilerinin temel parçalarından biri haline gelmiştir.

Bu çalışmada uluslararası alanda diplomatik ilişkilerinin yanında, sahip olduğu tarihi-kültürel-millî değerlerle daha iyi ilişkiler tesis ederek uluslararası alanda daha güçlü halde bulunmayı arzu eden ülkelerin yürüttükleri kamu diplomasi politikaları incelenmiştir. Söz konusu politikalar ülkelerin yurt dışında genel olarak da dünya kamuoyunda kendi pozitif imajının kurulması, soydaşlara destek, ülke çıkarlarının öne sürülmesi, dilinin, kültürünün, biliminin, eğitiminin bütün dünyada yaygınlaştırılması yönünde yoğun faaliyetin gerçekleştirilmesi ve diğer çalışmalarıyla yürütülebilmektedir. Bu kapsamda Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistangibi ülkelerin ilgili alandaki politikalarının hukuki, stratejik, idari-yapısal ve politik özellikleri ele alınmıştır. Çalışmanın nihai amacı, söz konusu alanda faaliyet gösteren uluslararası tecrübenin ortaya çıkarılarak, bu alanda hem teorik hem de pratikteki mevcut ve gelecek çalışmalara katkı sağlamaktır.

Yurtdışında yaşayan soydaşların çeşitli kesimlerine yönelik bu politikaların ağırlığı, dil, eğitim, politik-ideoloji, kültürel ideoloji vs. gibi belli alanlarda ülkelere göre farklılık gösterebilmektedir. Her ülkenin yurtdışı vatandaş ve soydaşlarla ilgili uyguladığı strateji ve politikalar da, o ülkenin tarihsel, idari, siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

1.Kavramsal ve Olgusal Olarak “Yumuşak Güç” ve Soydaş Politikası

Günümüz dünyasında ülkelerin millî çıkarlarını koruma ve amaçlarına ulaşmada kullandıkları yöntemler klasik diplomasinin çok ötesine geçmiştir. Uluslararası ilişkilerde etkin olmak isteyen devletler için, artık sadece diğer ülke hükümetleri ile ilişkiler kurmanın yeterli olmadığı, diğer ülke kamuoylarını da hedefleyen politika ve programların uygulanmasının zorunluluk olduğu bir döneme girilmiştir (Zlobin, 2013). Bu bağlamda bilgi, iletişim, kültür, kamuoyu algısı ve algı yönetimi gibi kavramlar günümüzde uluslararası ilişkilerde hızla önem kazanmaya başlamıştır. Bugün artık pek çok ülke, dünya kamuoyunda olumlu bir algı oluşturabilmek için “yumuşak güç” araçlarını etkin bir şekilde kullanmaktadır (Kalin, 2012: 150).

Küreselleşmenin her geçen gün daha da arttığı günümüz dünyasında gerçekleştirilen politikaların sistemin diğer aktörleri arasında meşruiyete sahip olması gerekmektedir. Aksi takdirde, uluslararası sistemde sorunlar ortaya çıkmakta ve bu durum tüm süreçleri olumsuz etkilemektedir. Söz konusu meşruiyetin kaynakları klasik olarak yalnızca “askeri ve ekonomik güç gösterileri” olmamaktadır. Dolayısıyla bir ülkenin dış politikasının başarısının kaynaklarından biri de bu politikaların sistemin diğer aktörleri gözünde sahip olduğu meşruiyettir (Kalin, 2012: 146). Güç kavramındaki bu değişimi kapsamlı olarak ele alan Joseph Nye’a göre yeni dönemde “yumuşak güce” sahip olmak için başkalarının zihninde kültür, siyasi değerler ve kurumlar, iç ve dış politikada belli normları esas alan politikalar üzerinden çekici bir imajın oluşturulması gerekmektedir. Buradaki başarı, sonuç itibarıyla başkalarının “beğenisini” kazanarak tercihlerini de etkileyebilmektir (Nye, 2004).

Adı geçen süreçlerin devletler dışında aktörlerinin ortaya çıkmasıyla özellikle siyasi ve askeri araçlarla birlikte, bu devlet dışı aktörlerin yer aldığı dünya kamuoyunu ve onların gündemini etkileyecek diğer araçlara sahip olmak da önem kazanmıştır (Ponomareva, 2013). Diğer yandan güvenlik, tehdit ve savunma süreçleri ulus devletin sınırlarını aşmaya başlamış, bu alanda ortak işbirliği çalışmalarının gerekliliği öne çıkmıştır. Özellikle 11 Eylül sonrası başta ABD olmak üzere hemen hemen tüm Batılı ülkeler, güvenlik olgusunu yeni boyutlarıyla ele alma ihtiyacı duymuştur. Bu bağlamda güvenliğin sağlanmasına yönelik politikaların yalnızca askeri-teknolojik bazda değil, insan unsurunu da merkeze alarak hazırlanması gerektiği genel kabul görmeye başlamıştır.

Bir ülkenin sahip olduğu doğal, ekonomik ve teknolojik kaynaklar uluslararası sistemde gereken ölçüde güç sahibi olmaya yeterli olmayabilir (Cull, 2009: 15). Bu çerçevede “yumuşak güç” (“soft power”) kavramını ilk olarak Joseph Nye 1990’li yıllarda kullanmaya başlamıştır. Nye, bu kavramı açıklarken uluslararası ilişkilerde ekonomik ve askeri kaynakların dışındaki güç kaynaklarından bahsetmektedir. Buna göre, askeri güç ve ekonomik yaptırımlar “sert güç” olarak tanımlanmakta ve çeşitli etki ve nüfuz unsurlarını barındıran “yumuşak güç”ten ayrı ele alınmaktadır. Bu noktada “yumuşak güç”ü pek çok unsur belirlemektedir: kültür, eğitim, bilim, sanatın çeşitli dalları, medya, sivil toplum ve öğeleri, turizm vb. Bu unsurlar esasında görüldüğü üzere, bir ülkenin “yumuşak gücünün” derinliğini ve sürdürülebilirliğini de

sağlayabilmektedir (Nye, 2004). Örneğin, Lebedeva, özellikle son dönemlerde yükseköğrenim alanındaki süreçlerin, "politika oluşturma" potansiyeline sahip olduğunu belirtmektedir (Lebedeva ve For, 2009).

1990'da yayınlanan "Bound to Lead" kitabı ile ortaya çıkmış, 2004 yılında "Soft Power" isimli kitabıyla daha geniş kavramsal bir çerçeveye oturtulmuş olan söz konusu olguya sahip olmak için, Nye'a göre uluslararası alanda özenilen, hayran olunan, değerleri rağbet gören "örnek" bir ülke profili kazanmak gerekmektedir. Zira "güç" alanında çatışma, mücadele, yarış ve rekabetin artık yeni düzlemde zihinsel boyutta devam ettiği ve bu rekabetin yöntemlerinin de değiştiği söylenebilir. Nye, kuramını örneklerle temellendirirken sık sık ABD'nin dış politika tecrübelerine başvurmuştur. Bu örneklerden biri de ABD'nin Vietnam'daki ve 11 Eylül saldırısındaki başarısızlığıdır. Zira bu örnek olaylarda ABD, sahip olduğu gücü fazlasıyla ortaya koymasına rağmen sonuç olarak dünya kamuoyunda kaybeden taraf olmuştur (Nye, 2006). Bu noktada ülkeler tarafından kullanılan "sert gücün" dünya kamuoyunda yeterince meşruiyete sahip olmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Zira bu meşruiyet sağlanamazsa, gerçekleştirilen "sert yaptırımlar" imaj sorunlarına neden olabilmektedir (Anaz, 2013: 10). Benzeri başarısızlık, söz konusu ülkenin Irak'a müdahale gibi daha sonraki dış politik girişimlerinde de sık sık dile getirilmiştir (Dmitriev, 2005).

Fakat "yumuşak gücün" her türlü "sert güç" gösterisine bir meşruiyet sağlayabileceği yönünde bir garanti olmadığı da unutulmamalıdır. Sonuç itibarıyla, bu iki alanda şartlar çerçevesinde "doğru oranda" ve amaca uygun çalışılması ülkenin başarı oranını artırmaktadır (Aydoğan, 2007). Örneğin, Nye'a göre, Soğuk Savaş döneminde ABD'nin başkanlığında Batı'nın Sovyetlere karşı üstünlüğü "yumuşak güç" ve "sert güç" araçlarını rasyonel bir biçimde kullanılmasından kaynaklanmıştır (Nye, 1990: 54-55). Günümüz dünyasında devletler, "sert güç" unsurlarının geliştirilmesinin yanı sıra, "yumuşak güç" kaynaklarının özellikle uluslararası gündemin oluşturulması yönünde etkin bir biçimde kullanılabilmesi için yeni yollar aramakta, politika ve stratejiler geliştirmektedirler (Aydoğan, 2013).

2.Kültürel Diplomasi Araçları Olarak Dil, Kültür, Eğitim

"Kültürel ya da kimi zaman da değişim diplomasisi" olarak tanımlanan politika türü, bir ülkenin uluslararası kamuoyunu kendi kültürel kaynaklarını ve kazanımlarını kullanarak, yurtdışına kültür aktarılmasının kolaylaştırması, belli süreler içerisinde eğitim ve kültür amaçlı karşılıklı vatandaş değişimini gerçekleştirmesine denilmektedir. Bu anlamda kültürel diplomasi "yumuşak güç" olgusuyla bağlantılıdır. Zira kaynağını maddi, somut unsurlardan alan "sert güçten" farklı olarak, "yumuşak güç" de özellikle soyut, zihni, değersel unsurlardan oluşmaktadır. "Yumuşak güç" açısından hedefte güven, saygı, rağbet gibi eğilimlerin oluşturulması önem taşımaktadır. Bu somut olmayan unsurların uluslararası alanda geri dönüşü itibarıyla somut ya da maddi getirileri de olabilir. Yani olumlu imaj, örneğin bir ülke ekonomisine daha fazla yatırım, ticaret vb. kazandırabilir. Bir ülkenin "yumuşak güç" kaynakları çok çeşitli bir yelpazeyi kapsayabilmektedir, örneğin ekonomik potansiyel, beşeri sermaye, eğitim, refah düzeyi, kültürel ve tarihsel derinlik, teknolojik gelişim potansiyeli vs. Dolayısıyla, ülkenin zorlayıcı ve klasik - "sert güç" sayılabilecek yöntemleri dışında üstünlüğünü sağlayacağı her türlü alan bir ülke, toplum veya hükümetin "yumuşak gücü"nü kaynaklarını oluşturabilmektedir. Bu anlamda, "yumuşak güce", büyük oranda "değerler" kaynaklık etmektedir (Demir, 2012: 60). Nye'e göre, bir ülkenin yumuşak gücü her şeyden önce şu üç kaynağa dayanır; kültür, dış politika, siyasi değerler (Nye, 2002: 10).

Kültür, geniş anlamda bir toplum içerisinde her hangi bir alanda (siyasal, ekonomik vb.) önem ve anlam arz eden değerler bütünüdür. Bu değerlerin kaynağı çeşitli olabilir (birey, devlet vb.). Fakat dar anlamda kültür dil, din ve gelenek çerçevesinde şekillenen ve yaşam tarzını belirleyen değerler toplamını ifade etmektedir. Bir ülkenin kültürel unsurları ve bu unsurların belirlediği yaşam tarzı bir başka ülkeyi hatta rakip/düşman ülkeyi etkileyebilmektedir. Örneğin, Soğuk Savaş döneminde Nikaragua hükümeti ABD destekli gerillalarla mücadele ederken Nikaragua televizyonu Amerikan film ve dizilerini göstermekteydi. Yine benzeri şekilde Soğuk Savaş döneminde iki blok arasında ciddi bir mücadele devam ederken Sovyet gençleri blue jean giymekte ve Amerikan müzikleri dinlemekteydi (Demir, 2012: 62).Değerler, kültür, siyasal ve toplumsal kuruluşlar gibi araçlar "yumuşak güç" olarak kullanıldığında hedefte belirli bir zihniyet veya davranış değişikliğinin sağlanması hedeflenmektedir. Görüldüğü üzere, "yumuşak güç" baskı ve zorlamadan ziyade, "gönüllülük" ve işbirliği esasına dayanmaktadır. Bu, temel olarak, bir ülkenin sahip olduğu ve hedefini etkileyebilecek her türlü kaynağını amaç doğrultusunda planlı bir şekilde kullanması anlamına gelmektedir. Bu açıdan değerler önemli "yumuşak güç" kaynakları olarak gösterilebilir. Bu değerler gerek ülke içerisinde gerekse de dış politika alanında sergilenen ilke, tutum ve davranışlarla oluşmaktadır. Bunun yanı sıra, bir ülkenin kendi değerlerini uluslararası alana aktarabilmesi için doğru yolları da seçmesi gerekmektedir (Nye, 2004). Snow'a göre ülkenin söz konusu ilke ve değerleri uluslararası normlarla örtüştüğü oranda, o ülkenin "yumuşak gücünün" etkinliği de artmaktadır (Snow, 2009: 4). Bu bağlamda, değerler ve onların aktarılma araçları açısından günümüzde ABD'nin ön sıralarda

olduğu görülmektedir (Zinoveva, 2012).“Ernest and Young” şirketi ve “Skolkovo” Moskova’nın İdarecilik Okulu tarafından hazırlanmış olan çalışmada (2012) “yumuşak güç” kaynakları olarak aşağıdakiler gösterilmiştir:

- Global imaj (medya ürünlerinin ihracı, ülke dilinin öğrenilmesine olan ilgi, olimpiik oyunlarda kazanılan madalya sayısı, ülke vatandaşlarının “Time” dergisinde “dünyanın 100 en etkili adamı” listesindeki temsiliyet oranı, ülkenin en çok sayılan şirketlerinin sayısı);
- Global dürüstlük (hukukun üstünlüğü, özgürlük indeksi, seçmen aktifliği, CO₂ emisyonu);
- Global bütünleşme (ülkeye göçler, turizm, üniversitelerin reytingi, İngilizce bilme düzeyi) (skolkovo.ru, 2012).

Küresel ilişkilerde devletler dışında önemli aktörlerden biri olan ve kimi zaman etkinlikleriyle bir hükümet veya ulusüstü örgüt ile karşılaştırılabilecek olan sivil toplum kuruluşları, “yumuşak güç” unsurunu oluşturmakta ve hatta kimi zamanlarda siyasi amaçlar doğrultusunda “yumuşak güç” aracı olarak kullanılabilir. Bu bağlamda, ABD Dışişleri Bakanlığı danışmanı Waring Partridge’e göre, hem “sert” hem de “yumuşak” güç kaynakları dönem dönem el değiştirmektedir. Örneğin, bir zamanlar sadece devlet yapısıyla özdeşleştirilen askeri silahlar ve benzeri güç kaynakları zamanla terörist grupların da eline geçmiştir. Tersine, medya, piyasa, sivil toplum kuruluşları vb. atfedilen “yumuşak güç” yöntemleri ise (kültürel etki, esnek çalışma yöntemleri, yaygın iletişim-haberleşme araçları vd.) devlet ve hükümetler tarafından da kullanılmaya başlamıştır.

Fakat Nye’in da belirttiği üzere, uluslararası ilişkilerin akışında küreselleşmenin getirdiği “sınır tanımayan haberleşme ve iletişim” teknolojilerinin etkileri halen “klasik sınırlarla” karşılaşılabilmektedir. Dolayısıyla söz konusu alanlarda etkin ve başarılı olmayı hedef edinen bir ülkenin güçlü ekonomiye sahip olması önemli şartlardan biri olarak görülmektedir. Zira günümüz dünyasında her şeyin bir maliyetinin olduğu açıktır (Nye ve Welch, 2011: 389). Bu kapsamda ulus devlet ve onun ekonomik imkanları halen çok önemlidir. Bu, günümüzde uluslararası arenada ekonomi, eğitim, kültür vb. alanlarda başarıyla faaliyet gösteren aktörlerin belli bir devleti temsil etmesinden de anlaşılmaktadır. Nye’in belirttiği üzere, örneğin başarılı çok uluslu şirketlerin markaları belli bir ülkenin referansı olmaktadır. Örneğin Fin Nokia, İsveç Ericsson, İngiliz Unilever, Fransız Peugeot, Alman BMW markaları veya Avrupa Birliği’nin Erasmus, İngiltere’nin Chevening, Fransa’nın Eiffel, Almanya’nın DAAD gibi eğitim programları aslında Avrupa ülkelerinin kültür ve zihniyetini yaymaktadır. Nye’in da belirttiği üzere Avrupa ülkelerinin bu ve diğer “yumuşak güç” kaynakları sayesinde -ekonomik büyüklük olarak ABD’ye nazaran zayıf olmasına rağmen- yine de Avrupa’yla ilgili olumlu görüşler oluşmaktadır (Nye, 2004: 82).

3.Güney Kafkasya’da Diaspora ve Soydaş Politikaları

Yukarıda da belirtildiği üzere diaspora politikası özellikle son yıllarda çeşitli ülkelerin dış politika gündemlerinin önemli maddelerinden biri haline gelmiştir. Çalışmada, Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan’ın ilgili alandaki politika ve uygulamalarının özellikleri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda öncelikle ülkelerin yurtdışında sahip oldukları diaspora ve soydaş toplulukları hakkında genel bilgi verildikten sonra, ilgili alandaki devlet politikalarına yer verilmiştir.

3.1.Azerbaycan

Dünya Azerbaycanlılarının tahmini sayısı 50 milyondur. Dünyanın 5 kıtasında yaşayan soydaşların siyasi, ekonomik ve sosyokültürel faaliyetleri yaşadıkları ülkeler, oradaki ortam, manevi değerler gibi çeşitlidir. Azerbaycan diasporası konusunun güncelliği, Azerbaycanlıların yayılma coğrafyasının araştırılmasını ve soydaşların sayısının netleştirilmesini zarurete dönüştürmüştür. Azerbaycanlılar Amerika kıtasının Kuzey, Orta ve Güney bölümünde daha çok yerleşmişler. Onların sayısı ABD’de 1 milyon, Arjantin’de 12 bin, Brezilya’da 75 bin, Kanada’da 170 bin, Meksika’da ise 27 bine ulaşmaktadır. Amerika kıtası ülkelerinde, özellikle Honduras, Guatemala, Peru ve diğerlerinde de soydaşlar yaşamaktadırlar. Amerika kıtasında yaşayan Azerbaycanlıların çoğunluğu Güney Azerbaycan’dan göç etmiş soydaşlardır. 1970 yılından itibaren Türkiye’den, 1991 yılından itibaren ise Azerbaycan’dan bir kısım soydaşların bu kıtaya göç etmesi, Azerbaycan diasporasının terkiibini nitelik ve nicelik açısından olumlu yönde etkilemiştir. Rusya’da ise 3 milyonu aşkın Azeri nüfusundan bahsedilmektedir (diaspora.gov.az, 2015).

3.1.1.Diaspora ve Soydaş Alanında Devlet Politikası

2002 yılı tarihli Yurtdışında Yaşayan Azerbaycanlılarla İlgili Devlet Siyaseti Hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti Kanunu'na göre, Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşları ve onların çocukları; önceleri Azerbaycan SSCB'nin veya Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşları olmuş kişiler ve onların çocukları yurtdışında yaşayan soydaş tanımına girmektedir. "Yurtdışında yaşayan Azerbaycanlılar" kavramı, aynı zamanda yukarıda belirtilen kategorilere ait olmayan, fakat etnik, dil, kültür ve tarihi ilişkiler açısından kendini Azerbaycanlı gören şahısları ve onların çocuklarını da kapsamaktadır (mfa.gov.az, 2015).

Ulusal mevzuatında belirtildiği üzere, Azerbaycan Cumhuriyeti, yurtdışında yaşayan Azerbaycanlılarla ilgili devlet politikasını gerçekleştirirken uluslararası hukukun genel kabul görmüş ilkelerine, özellikle insan hakları ve özgürlüklerine saygı ve diğer devletlerin içişlerine karışmama ilkelerine dayanır. Yurtdışında yaşayan Azerbaycanlılarla ilgili devlet politikası, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin iç ve dış politikasının ayrılmaz bir parçasıdır. Ayrıca, Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşı olan ve alanı dışında geçici veya daimi yaşayan Azerbaycanlıların yasal açıdan korunmasını sağlar ve onlara hamilik eder. Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşı olan ve alanı dışında geçici veya sürekli yaşayan Azerbaycanlılar, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin arazisinde yaşayan Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşları ile aynı haklara ve eşit görevlere sahiptir. Azerbaycan Cumhuriyeti, devlet organları yurtdışında yaşayan Azerbaycanlılara kendi kültürel mirasının ve dilinin muhafaza edilmesinde ve geliştirilmesinde, kendi ana dilinde eğitim alma olanağının uygulanmasında yardım eder ve bu amaçla gerekli tedbirleri alır.

Bunun yanı sıra, ülkede resmi tatil günü olarak kutlanan 31 Aralık - Dünya Azerbaycanlılarının Dayanışma Günü, milli birliğin vurgulanması, farklı ülkelerde yaşayan Azerbaycanlılarla ilişkiler kurulması, onlar arasında birlik ve dayanışmanın oluşturulması açısından önem taşımaktadır. Dayanışma gününü hatta milliyetçe Azerbaycanlı olmayıp, fakat Azerbaycan'da doğup büyümüş, Azerbaycan kökenli diaspora temsilcileri de kutlamaktadırlar.

Azerbaycan diasporası alanında faaliyet gösteren diğer etkili kuruluşlardan bir diğeri de 1997 yılında Los Angeles'de kurulmuş olan *Dünya Azerbaycanlıları Kongresi'dir*. DAK günümüze kadar 10'dan fazla Kurultay yapmıştır (dakaz.org, 2015). Örgütün birçok ülkede temsilcilikleri vardır. DAK'ın 3 kişilik Denetim-Teftiş Komisyonu DAK üyelerinin kurumun düzenlemelerine uygun faaliyetinin denetimini gerçekleştirir. DAK kurulduğu günden beri, karşısında 3 amaç belirlemiştir ve onlara ulaşılması yönünde dünyaya dağılmış soydaşların örgütlenmesini sağlamaktadır: Azerbaycan'ın güneyinde (İran'da) yaşayan soydaşlarının haklarının korunması; Karabağ sorununun çözümü; Azerbaycan'da demokrasinin sağlanması. Ukrayna, Rusya ve Güney Azerbaycan'da temsilcilikleri vardır. DAK Yönetim Kuruluna Azerbaycan, Türkiye, Rusya, Ukrayna, İsveç ve Almanya'daki diaspora üyeleri dahildir.

3.1.2. Azerbaycan Diaspora Komitesi

Dünyanın çeşitli ülkelerinde yaşayan soydaşların ve yurttaşların Azerbaycan Cumhuriyeti ile ilişkilerinin daha da güçlendirilmesi, onlar arasında birliğin ve dayanışmanın sağlanması, ayrıca Azerbaycan toplulukları, dernek ve teşkilatlarının faaliyetinin güçlendirilmesi ve koordinasyonu ile ilgili sorunların ortak tartışma gerekliliğinden yola çıkılarak, Dünya Azerbaycanlılarının I Kongresi'nin yapılması hakkında 2001, 23 Mayıs tarihinde Cumhurbaşkanı tarafından ilgili kararname imzalanmıştır. Aynı yılda Bakü'de, yeni bir ideoloji - "Azerbaycanlılık" ulusal ideolojisi temelinde gerçekleştirilmiş olan Dünya Azerbaycanlılarının I Kurultayı, Azerbaycan tarihine büyük bir sürecin başlangıcı olarak geçmiş, bu değer etrafında Azerbaycanlı soydaşların birlik ve dayanışmasını sağlamıştır (Azerbaycan Diasporu, 2005: 98).

2002 yılında ilgili alanda faaliyet göstermek üzere Yurtdışında Yaşayan Azerbaycanlılar Devlet Komitesi oluşturulmuştur. Dış Ülkelerde Yaşayan Azerbaycanlılar Devlet Komitesi'nin oluşturulması bu alanda olan sorunların giderilmesi yönünde önemli adımlar atmaya ve Azerbaycan diasporasının faaliyetlerini ulusal çıkarların gerçekleştirilmesine yöneltmeye imkan sağlamıştır. 2008 yılında Dış Ülkelerde Yaşayan Azerbaycanlılar Devlet Komitesi bazında Diaspora Devlet Komitesi oluşturulmuştur. Diaspora Devlet Komitesi'nin oluşturulması diğer halkların diaspora kuruluşları ve çeşitli ülkelerin doğrudan bu alanda sorumlu olan devlet organları ile işbirliğinin kurulması imkanlarını genişletmiştir.¹ Azerbaycan Cumhuriyetinin ilgili kurumu, yurtdışında yaşayan yurttaş ve soydaşların durumu hakkında bilgi toplanmasını, analizini ve değerlendirilmesini ve bu amaçla özel bilgi bankasının oluşturulmasını sağlamaktadır.

3.2. Gürcistan

İstatistiksel araştırmalara göre, yurtdışında 1,6 milyon Gürcü yaşamaktadır. En fazla Rusya'da (800 bin), Ukrayna (200 bin), Türkiye ve Yunanistan'da (her birinde 150 bin), İsrail'de (80 bin), ABD'de (70 bin),

¹ Diaspora Komitesine 2010 yılında bütçeden yaklaşık 2,2 milyon dolar ayrılmıştır

İran'da (35 bin), İspanya'da (30 bin), Almanya'da 25 bin, Fransa ve Belçika'da (her birinde 20 bin), İtalya'da (5 bin) yaşamaktadırlar (diaspora.gov.ge, 2015).

3.2.1. Diasporaya Yönelik Devlet Politikaları

Gürcistan Cumhuriyetinin soydaş politikasını düzenleyen temel hukuki senetlerden birisi, 24.11.2011 tarihinde imzalanan ve 01.04.2012 tarihinden itibaren geçerlilik kazanan "Yurtdışında Yaşayan Soydaşlar ve Diaspora Teşkilatları Hakkında" Kanun'dur (carim-east.eu,2015). Kanunun amacı, Gürcistan'ın yurtdışında yaşayan soydaşlarla ilgili politika ilkelerinin belirlenmesi ve Gürcistan devlet organlarının bu politikaların gerçekleştirilmesi için esasların oluşturulması, soydaşların ve soydaş teşkilatlarının hukuki statüsünün belirlenmesidir. Kanun'da Gürcistan, devletin yurtdışında yaşayan soydaşlarla ilgili politikalarında uluslararası hukuk ilkelerini, aynı zamanda insan hak ve özgürlükleriyle birlikte ülkelerin içişlerine karışmama ilkelerini rehber olarak kabul etmektedir. Gürcistan devleti, yurtdışındaki soydaşlara ülkeyle ilişkilerinin korunması, milli kimliklerinin muhafaza edilmesi ve Gürcistan'a geri dönülmesi hususlarında destek sağlamaktadır. İlgili Kanuna göre, soydaş tanımı kapsamına; Gürcistan vatandaşı olup, uzun süre yurt dışında yaşayanlar; başka bir ülke vatandaşlığına sahip olup, Gürcistan kökenli olanlar ve ya ana dili Gürcü-Kafkas dillerine ait olanlar girmektedirler. Kanuna göre, bu tanımdaki şartları taşıyan kişiler yurtdışında yaşayan soydaş statüsünü alabilmektedirler. Bu statüyü almak isteyenlerin, Gürcistan Vatandaşlık Kayıt Ajansı'na gereken belgelerle müracaat etmesi gerekir. Bundan sonra, kişiye yurtdışında yaşayan Gürcistan soydaşı olduğuna dair "Soydaş Kimliği" verilir.² Gürcistan soydaşı statüsüne sahip yabancı vatandaş, "Yabancıların Hukuki Statüsü Hakkında" Kanunda gösterilen haklara sahiptir. Bunun yanı sıra soydaş statülü kişi;

- Gürcistan'ı temsilen spor yarışmalarında milli takım terkinde iştirak edebilir;
- Gürcistan'a vizesiz giriş yapıp 30 gün kalabilir (Gürcistan'a gitmek için vize talep eden ülkeler için);
- Gürcistan vatandaşlığına başvurma işlemlerinde devlet resminde imtiyazlar alabilir;
- Gürcistan'da burslu olarak okul ve üniversite eğitimi alabilir;
- Gürcistan devleti tarafından diaspora için öngörülen mali destek programlarında iştirak etme imkanlarına sahip olabilir (matsne.gov.ge, 2015).

Bunun yanı sıra, Gürcistan herhangi yabancı ülkede ülke geneli ya da soydaşların yoğun şekilde yaşadığı bir bölgeye soydaşlarla ilgilenen **Fahri Temsilci** de atayabilmektedir.³ Bu göreve, kişi 3 yıllığına atanır ve bundan önce yürüttüğü devlet görevinden istifa eder. Fahri Temsilcinin Gürcü dilini bilmesi de gerekmektedir (vestnikkavkaza.net, 2010). Gürcistan'ın diaspora fahri temsilcisinin yetkileri şunlardır:

- Gürcistan ve ilgili diaspora arasında ilişkileri destekler;
- Soydaş ve diaspora teşkilatlarının yurtdışındaki faaliyetlerini destekler;
- Diasporanın Gürcistan'daki süreçlere katılmasını destekler;
- Bulunduğu ülkede ilgili devlet organının program ve projelerinin koordinasyonunu gerçekleştirir;
- Diaspora teşkilatlarının faaliyetinde etkin bir şekilde iştirak eder ve onların koordineli faaliyetini destekler;
- Diaspora olaylarıyla ilgili bilgileri ilgili devlet kurumuna aktarır;
- İlgili devlet kurumuna yapılan işlerle ilgili rapor bilgiler sunar;
- İlgili diaspora ve bulunduğu ülkedeki diğer dost ülke diasporalarıyla ilişkileri destekler;
- İlgili devlet organının başkanlığını yapar.
- Bulunduğu ülkenin devlet kurumlarıyla diaspora, aynı şekilde Gürcistan Dışişleri Bakanlığıyla diaspora arasında ilişki ve irtibatı sağlar.

² Bu kimlik 20 yaş altı olanlara 3, 20-65 yaş arası olanlara 10, 65 yaş ve üstü olan kişilere ise belirsiz süreli verilmektedir. Adı geçen soydaş statüsü ve kimliği belgeler ya da şartlar eksik olduğunda, ya da kişi İçişleri Bakanlığının raporuna göre, devlet çıkarları aleyhine davranışları bulunduğu takdirde verilmeye ya da feshedilebilir.

³ Fahri Temsilci atanabilmesi için, adayın ya Gürcistan vatandaşlığı ya da belli şartları doldurmak üzere yaşadığı ülkenin vatandaşlığı bulunmalıdır. Bu şartlar:

- Yaşadığı ülkede yeterli toplumsal konuma ve kişisel özelliklere sahip olması;
- Yaşadığı ülkenin devlet dilini bilmesi;
- Bu atanmanın Gürcistan çıkarlarına cevap vermesi;
- Yaşadığı ülkedeki diasporada Gürcistan politikasını destekleyebilmesi, ekonomik, bilimsel, ticari, turistik, kültürel, spor ve Gürcistan ve adı geçen diaspora arasında diğer ilişkilerin geliştirilmesi için, aynı şekilde Gürcistan ekonomisine yatırım çekmek için faaliyet gösterebilmesi;
- Yurtdışında yaşayan Gürcistan Soydaşı statüsüne sahip olmasıdır.

Fahri Temsilci, yılda en az bir kez kendi hesabına Gürcistan'a gelir ve ilgili kurum başkanına yapılan işlerin raporunu sunar. Hâlihazırda 15'i aşkın ülkede Fahri Gürcistan temsilcisinin faaliyet gösterdiği görülebilir. Çoğunlukla temsilciler, yabancı ülkelerde soydaşların yoğun yaşadığı şehir, il, ilçe ya da bölgelerde bulunmaktadır (mfa.gov.ge, 2015). Bu ülkelerdeki Gürcistan Fahri Temsilcilerinin isimlerinden, genelde bu kişilerin kendi ülke kökenli ya da buldukları vatandaşları olduğu anlaşılabilir.

3.2.2. Gürcistan Diaspora Bakanlığı

Diaspora teşkilatı, Gürcistan ve yurtdışında yaşayan soydaşlar arasında kültürel ve bilimsel ilişkilerin derinleşmesini, yurtdışında Gürcü eğitim kurumlarının açılmasını, Gürcistan'ın devlet dilinin öğretilmesini, kültürel kimliklerin korunmasını, bulunduğu ülkede ortak projelerin yapılmasını sağlar. Gürcistan'ın Soydaş Diaspora Teşkilatı Statüsünün alınması için, gereken belgelerle devlet organına müracaat edilmesi gerekmektedir (diaspora.gov.ge, 2015).

Diaspora teşkilatlarının yurtdışında yaşayan soydaşların faaliyetlerinin genel koordinasyonunu ve Gürcistan'ın Fahri Soydaş Temsilcilerinin faaliyetlerinin koordinasyonunu ilgili devlet kurumu (Gürcistan Diaspora Devlet Bakanlığı) yerine getirmektedir. Bu Bakanlık, 2008 yılının Şubat ayında kurulmuştur. Bu kurumun kısa adı "Gürcistan Diasporası" dır.⁴

Ülkede, 27 Mayıs tarihinde Diaspora Günü kutlanmaktadır. Bu gün, 2007 yılında dönemin Cumhurbaşkanı Saakaşvili tarafından tahsis edilmiştir. 2010 Aralık ayından itibaren Gürcistan, Azerbaycan'daki soydaşlarının geri - Gürcistan'a göçünü başlatmıştır. Bu girişim, Avrupa Birliği tarafından da desteklenen "Vatana Göçün Desteklenmesi Hakkında" Projesi çerçevesinde gerçekleştirilmektedir (diaspora.gov.ge, 2015). Diğer yandan, Diaspora Konuları üzere Devlet Bakanlığı, "Diaspora Parlamentosunun" kurulması hakkında Kanun taslağı üzerinde çalışmaktadır. Bu kurumun amacı daha fazla soydaşın ülke hayatına katılımının sağlanması olarak belirlenmiştir (civil.ge, 2015).⁵ Bunun yanı sıra, 2011 yılında soydaşların birbiriyle irtibatı için oluşturulmuş olan Georgian Diasporas Network sosyal ağı oluşturulmuştur (agenda.ge, 2014). Ayrıca 2012 yılında Gürcistan'ın Bağımsızlık Günü münasebetiyle yurtdışındaki birtakım soydaşlara Fahri taltiflerin sunulduğu da söylenebilir.

3.3. Ermenistan

Tüm dünyada Ermenilerin sayısının 10-12 milyon arasında olduğu, bunların 3,3 milyonunun Ermenistan'da yaşadığı belirtilmektedir. Diaspora Ermenilerinin sayısı, 8 milyon civarında gösterilmektedir.

3.3.1. Ermeni Diasporası ve Devlet Politikaları

2008 yılında, ülkenin diasporayla ilişkilerinin düzenlenmesi ve geliştirilmesi amacıyla, Ermenistan Diaspora Bakanlığı kurulmuştur. Diaspora, sadece yurtdışındaki Ermenilerin (vatandaş olanlar ve ya sadece ermeni asıllı olan soydaşlar) sorunlarıyla ilgilenmemekte, aynı zamanda Ermenistan ve halkının tüm dünyadaki imajının güçlendirmesi, ermeni okullarının geliştirilmesi, yurtdışındaki soydaş gençlerin ermeni kültürü ve dinine bağlanması yönünde faaliyet göstermektedir. Ayrıca, ermeni iş adamlarına dünyada ve ülkede elverişli ortam oluşturulması, dünyadaki tüm ermeni ihtisas komisyonlarının kurulması, örgütlenmesi, diaspora üyelerinin ikili vatandaşlığı almaları için somut tedbirlerin gerçekleştirilmesi de bakanlığın görevleri arasına dahil edilmiştir (mindiaspora.am, 2015).

"Diaspora Bakanlığı Her Bir Ermeni Diasporasının Evidir" sloganıyla çalışan bakanlık, temel olarak üç istikamet; sözde "Ermeni soykırımının her yerde tanınması, Karabağ sorununun barışçıl çözümü, anti-ermenî propagandayla mücadele üzere tüm yurtdışı diasporayı seferber etmeyi hedeflemektedir.⁶ Ayrıca, Bakanlık nezdinde Üst Kurul faaliyet göstermekte olup, ülkede ve yurtdışındaki tanınmış Ermenilerden oluşmakta ve bakanlığın danışma organı şeklinde çalışmaktadır.⁷

⁴ 2013 yılında bütçeden Diaspora Bakanlığına 0,5 milyon dolar tahsis edilmiştir.

⁵ Kanun taslağına göre, Diaspora Parlamentosu 45 üyeden ibaret olup, 30 üyesi Gürcistan'ın dış temsilciliklerinde soydaşlar için düzenlenecek seçimlerde seçilecek, 15'i ise Devlet Bakanlığı tarafından atanacaktır. Parlamento 4 yıllığına seçilecektir. Diaspora Parlamentosu hakkında kanunun, dağıtılan soydaş kimliklerinin 30 bini aştığında uygulanmaya başlanması öngörülmektedir. 1000'den fazla soydaşın olduğu ülkelere parlamentoya 3 temsilci girebilecektir. Parlamento yılda bir kez 5 günlük toplantılarını Gürcistan Parlamento binasında yapacaktır. Diaspora Parlamentosu'nda, tematik ve bölgesel esaslarda komiteler kurulacaktır. Parlamento başkanı Devlet Bakanı olacaktır. Buna göre Diaspora Parlamentosu, Gürcistan parlamentosuna soydaşlarla ilgili meseleleri doğrudan iletme, toplantılara katılma ve diaspora için hazırlanan bütçe sürecinde iştirak etme imkanına sahip olacaktır.

⁶ Kurumun teşkilat yapısı aşağıdaki gibidir: Basın ve Toplumla İlişkiler Dairesi, Enformasyon ve İletişim Dairesi, Avrupa Ermeni Cemiyetleri Dairesi, Amerika Ermeni Cemiyetleri Dairesi, BDT Ermeni Cemiyetleri Dairesi, Yakın ve Orta Doğu Ermeni Cemiyetleri Dairesi, Umum Ermeni, Uluslararası Ve Kilise Kuruluşlarıyla İlişkiler Dairesi, Geri Göç ve Araştırmalar Dairesi, Umum Ermeni Programları Dairesi.

⁷ 2012 yılında bütçeden Diaspora Bakanlığına yaklaşık 2 milyon dolar tahsis edilmiştir.

Bunun yanı sıra ilgili alanda bir başka etkin kuruluş olan "*Hayastan*" *Umum Ermeni Fonu*; 1992 yılında kurulmuş olup, "tüm dünyadaki Ermenileri ve yandaşlarını Genç Ermenistan'ı ve Artsakh'ın kalkınması" etrafında toplamak amacı gütmektedir (Armenia-Diaspora Relations, 2010:10). Fonu, başkanlığını Ermenistan cumhurbaşkanının yaptığı Mütevelli Heyet yönetmektedir. Fonun 19 ülkede 22 şubesi (Los-Angeles, New York, Fransa, Toronto, Montreal, Britanya, Almanya, Hollanda, İsviçre, Avusturya, İsveç, Lübnan, Avustralya, Brezilya, Arjantin, Yunanistan, Kıbrıs, Suriye, Uruguay, Romanya ve Rusya) vardır (himmadram.org).

Fonun bütçesi her sene, tüm dünyada gerçekleştirilen televizyon, telefon (SMS vs.) ve radyo ve bisiklet maratonları kampanyalarından, yemek, konser ve sergilerden toplanan kaynaklardan oluşmaktadır. 1996 yılından itibaren Los-Angeles'te, tüm dünyaya yayınlanan TV maraton kampanyası yapılmakta, burada yıl içinde Ermenistan, Karabağ ve genelde tüm diasporada toplanmış gelirler bir araya getirilmekte ve bağışçılar karşısında hesap verilmektedir. Umum Avrupa telefon maratonu kampanyası ise, her sene Fon'un Fransa'daki şubesi tarafından yapılmakta ve Fransa, Almanya, Hollanda ve Yunanistan'daki Ermeni ailelerinin o yılın en büyük projesi için katkıları toplanmaktadır. Telefon maratonları Uruguay ve Arjantin'de de gerçekleştirilmektedir (himmadram.org.Annual Report 2014).

Fon, sözde "Karabağ gazilerine" sosyal destek vermekte ve diğer soydaş Ermeniler için de okul vs. altyapı projeleri gerçekleştirilmektedir. Fon, genç yetenekli soydaşlarla da ilgilenmektedir. Fon, tüm diasporadan topladığı kaynaklarla Ermenistan'da anayolları, konut vs. büyük çaplı yapı işlerini de yapmaktadır. 2001 yılından beri Ermenistan Cumhurbaşkanının resmi ikametgâhında Cumhurbaşkanı ödülleri, takdim edilmektedir. Söz konusu ödül, sözde "1915 Ermeni Soykırımının Tanıtılması" işindeki değerli hizmetler için verilmektedir.⁸

1928 yılında Kahire'de, "*Hamazkayin*" *Eğitim ve Kültürel Derneği* kurulmuştur. Amacı, genç Ermeni kuşaklarının milli kimlik, eğitim ve kültürel geleneklerinin muhafaza edilmesidir. Bu kuruluşun birçok ülkede temsilciliği vardır. "*Hamazkayin*", onlarca orta ve yüksekokul kurmuştur (hamazkayin.com, 2015). Birçok yazar, dilbilimci ve siyasetçi bu okullardan mezun olmuştur. Basın-yayın faaliyetlerini de yürüten kuruluş, 70 yılda tüm dünyadaki Ermeni halkının kültürel gelişimine katkı sağlamıştır. Bunların yanı sıra tüm dünyada diaspora faaliyetlerini sürdüren on en etkili Ermeni diaspora kuruluşları arasında; Amerika Ermeni Ulusal Komitesi⁹, Fransa Ermeni Teşkilatları Koordinasyon Konseyi¹⁰, Amerika Ermeni Asamblesi¹¹, Güney Amerika Ermeni Ulusal Konseyi¹², Avustralya Ermeni Ulusal Komitesi¹³, Romanya Ermeni İttifakı¹⁴, Kanada Ermeni Ulusal Komitesi¹⁵, İsviçre Ermeni Derneği¹⁶, Artsakh Uğruna Amerikalılar¹⁷, Yakın Doğu Ermeni Ulusal Komitesi¹⁸ gibi kuruluşlar gösterilebilir.

⁸ Diğer ödüllerin alanları şunlardır: Doğa Bilimleri, Teknik Bilimler ve Enformasyon Teknolojileri, Fizik, Tıp Bilimleri, Sanat, Literatür, Beşeri Bilimler. Ayrıca, Ermenistan Cumhurbaşkanının; Güzel sanatlar ve Sinema, Literatür, Vokal müzik, Enstrümantal ifalar alanında Gençlik Ödülleri de bulunmaktadır.

⁹ Kongre'de Ermeni çıkarlarını gözeten önemli teşkilatlardan birisidir ve birçok ülkede temsilcisi vardır. Washington Post, CNN, California Courier, The Times ve diğer ünlü medya organlarıyla sık ilişkiler içerisinde. Önemli Amerikan siyasi çevrelerinde yandaşları vardır.

¹⁰ Avrupa'nın en etkili Ermeni lobici kuruluşu olup, 20'i aşkın teşkilatı birleştirmektedir. Liberation, Le Figaro, EuroNews vs. medya organlarıyla ilişkileri vardır. Teşkilatı, ünlü Fransız siyasetçileri desteklemektedir. Bunlar eski başbakan E. Balladur, Fransız milletvekili P. Devedcan, eski başkanlar J. Şirak ve V. J. Desten, şimdiki başkan Fransua Olland olmaktadır.

¹¹ Amerika'da en etkili iki Ermeni teşkilattan birisi olup, daha çok politize olmuştur. Merkezi Washington'dadır. Washington'da "Ermeni Soykırımı Müzesi" ve Ermeni Milli Enstitüsü'nün faaliyetini kontrol etmektedir. Destekçileri, ABD'nin ünlü iş adamı N. Afeyan ve Karnegi Fonunun New York'taki başkanı V. Grigoryan olmaktadır.

¹² Arjantin, Brezilya, Uruguay, Venezüella, Şili, Bolivya ve Kolombiya'daki Ermeni teşkilatlarını bir araya getirmektedir. Sözde "Ermeni soykırımını" ilk tanıyan ülke de Uruguay olmuştur. Arjantin'in en zengin adamı da milliyetçe Ermeni olup, bu teşkilatın da temel gelir kaynağıdır. Teşkilatı destekleyen diğer önemli kişi de, Arjantin Cumhurbaşkanlığına aday olan ünlü politikacı R. Alfonsin'dir.

¹³ Teşkilat, Avustralya'daki tüm siyasi, kültürel, spor vs. alanlarda Ermeni teşkilatlarını bir araya getirmektedir. Önemli yandaşları, Avusturya Çalışma Bakanı J. Hokeydonyan, şehir valisi A. Etmekcan ve eski Ekonomi Bakanı P. Fletçer'dir. Teşkilat sayesinde 1997 yılında "Ermeni soykırımı", Karabağ sorunu üzerine Ermeni yanlısı kararlar çıkartılmıştır. Ayrıca, komite Suriye'deki Ermeni soydaşları için 24,5 milyon dolar destek almayı da başarmıştır.

¹⁴ Bu teşkilat, Romanya'daki en etkili etnik teşkilat olup, Avrupa'da da en etkili olanlardan birisidir. Başkanı ise, Romanya'nın en etkili politikacılarından biri olan V. Voskonyan'dır. Bu kişi, Romanya'nın en iyi literatür eseri seçilen ve sözde Ermeni soykırımı üzerine yazılan kitabın yazarıdır. Teşkilatın başkan yardımcısı Romanya Milli Azınlıklar Bakanıdır. Dolayısıyla, ülkedeki 40.000 Türk nüfusu da dâhil, tüm etnik-millî azınlıkları bir Ermeni kontrol etmektedir. 2012 yılında Romanya'daki azınlıklara 24 milyon dolar tahsis edilmiştir. Bunun içinde Ermeni Birliğine ayrılan rakam 1 milyon dolar'dır.

¹⁵ Kanada'nın en etkili Ermeni teşkilatı olup, ülkedeki Ermeni okullarını, Zorayan Enstitüsü'nün şubelerini ve Montreal Araştırma Merkezi'ni finanse etmektedir.

¹⁶ Bu teşkilatın faaliyeti sayesinde, Fransa'nın yanı sıra İsviçre de Avrupa'daki en Ermenistan yanlısı ülkedir. Teşkilatın önemli isimlerinden birisi, ünlü "Frank Müller" saat şirketinin genel müdürü V. Sirmakes'tir. Ermenistan'ın İsviçre'deki Büyükelçisi ise Ermeni sanatçı Şarl Aznavur'dur.

¹⁷ Dağlık Karabağ'ın bağımsızlığı için çalışan nüfuzlu politikacı vs. birleştiren harekâttir. Genelde medya ve dünya kamuoyunu yönlendirmek üzere faaliyet göstermektedir.

¹⁸ Yakın Doğu'da en etkili teşkilatlardan birisidir. Lübnan, Suriye, İsrail, Ürdün, İran, Irak, Filistin, Katar ve Kuveyt'teki Ermeni cemaatlerini birleştirir. Destekçileri Lübnan Başkanı Mişel Süleymani, eski Başkan Emil Lahut ve bir takım milletvekilleridir.

Sonuç

Soğuk Savaş sonrasında değişen güç ve güvenlik anlayışı insan faktörünün altını çizmiş, bu durum da devletlerin güvenlik politikalarını inşa ederken askeri gücün olduğu kadar “yumuşak güç” araçlarının da dikkate alınmasını ön plana çıkarmıştır. Günümüzde hükümetler ve devletler uluslararası kamuoyunda olumlu imaj yaratabilmek için aktif olarak “yumuşak güç” çalışmaları yürütmektedir. “Yumuşak güç”, zaman içinde dış politikanın her alanında etkin ve vazgeçilmez bir araç haline gelmiştir. Dolayısıyla, “yumuşak gücün” esasında siyasi bir araç olduğu, zamanla etkinleştiği ve zaman içinde de etkisini kaybedebileceği bir gerçektir. Görüldüğü üzere bu gücün temel özelliklerinden biri de, onun nicel ve nitel başarısının hedefleri tarafından kabul edilme derecesiyle ölçülmesidir.

Teorik çerçevesi temelde Joseph Nye tarafından oluşturulan “yumuşak güç” konseptinin öne çıkması büyük oranda yeni dönemde Amerikan dış politikasındaki yönelimler ve ihtiyaçlar ile örtüşmektedir. Zira ABD hükümeti, siyaset yapıcılar ve uzmanlar bir yandan hızlı küreselleşme ve bununla birlikte iletişim-bilgi hareketliliği, diğer yandan yeni jeostratejik hedef ve çıkarları gözetenek, kısa vadede daha keskin tepkiler doğuran geleneksel güç yöntemlerinden ziyade orta ve uzun vadede etkisi ortaya çıkacak olan daha yumuşak yöntemlerinin kullanılmasının daha sonuç alıcı olacağını öngörmüşlerdir. “Yumuşak güç” unsurlarının dönem dönem geleneksel güç yöntemlerinin yerine veya onun tamamlayıcısı olarak kullanıldığı görülmektedir.

“Yumuşak gücün” temel unsurlarını özellikle kültür, dış politika ve değerler alanı oluşturmaktadır ve bu alanlar üzerinden bir ülke diğer ülkeler üzerinde nüfuzunu artırabilmektedir. Bu kapsamda güzel sanatlardan eğitime, ülkenin siyasi sisteminin çeşitli unsurlarından dış politika enstrümanlarına, siyasi rejim ve söylemlerin niteliğinden dil ve diğer tarihsel-kültürel özelliklere kadar her türlü alt unsurun zamanla bir ülke tarafından belirli bir hedef doğrultusunda “yumuşak güç” unsuru teşkil edebileceği görülmektedir. “Yumuşak güç” kapsamında değerlendirilebilecek kültürel diplomasi de bir takım araçları kullanabilmektedir. “Diaspora” ve “soydaş toplulukları” olgusu bu kapsamda özellikle de son dönemlerde önem kazanmış olgulardandır. Zira adı geçen kavramların tanımı ve içeriğinin çeşitli ülkelere göre değişmesiyle birlikte, incelenen ülke örneklerinin her birinde, “yumuşak güç” ve kültürel diplomasi politikaları çerçevesinde bu topluluklara yönelik politikaları üreten-uygulayan çeşitli isimlerle şu veya bu yurtiçi ve yurtdışı yapı ve mekanizmaların olduğu görülmektedir.

Yurtdışında yaşayan soydaşların çeşitli kesimlerine yönelik bu politikaların ağırlığı, dil, eğitim, politik-ideoloji, kültürel ideoloji vs. gibi belli alanlarda ülkelere göre farklılık gösterebilmektedir. Her ülkenin yurtdışı vatandaş ve soydaşlarla ilgili uyguladığı strateji ve politikalar da, o ülkenin tarihsel, idari, siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Genel olarak idari yapılara bakıldığında, ülkelerin vatandaş sorunları, soydaş-akraba topluluklarla ilişkilerin geliştirilmesi, medya alanında faaliyetler, öğrenci bursları verme, sivil toplum kuruluşları ile beraber hareket ederek, lobi gücü oluşturmak için teşkilatlanıp, çalıştıkları görülmektedir. Bunlar uluslararası hukukun da izin verdiği alanlarda hukuki zemin içerisinde yapılmaktadır.

Bu topluluklar ülkelerin yurtdışında sahip olduğu “zenginlikler” olarak da değerlendirilmektedirler. Bu tür tarihi-kültürel zenginliklere sahip toplumlar için vazgeçilmez bir yol olan ilgili alandaki çalışmalar, planlı, sonuç ve sorun odaklı yapıldığında, ülke insanının tanıtımında iyi bir yol olduğu da görülmektedir. Diğer yandan ülke örneklerinden yönetimlerin bu çalışmalara özel fonlar ve kaynaklar ayırdıkları ve bu tür fırsatlara sahip ülkeler için bunun önemli bir çalışma alanı olduğu görülebilir.

Ülke incelemelerinde karşıya çıkan örnekler, ilgili alanda bir takım hususların daha önemli olduğunu ortaya çıkarmıştır. *Birincisi, hukuki boyuttur*, buna göre ülkeler soydaş ve akraba topluluklarıyla ilişkilerini, bu amaçla oluşturdukları belli ulusal ve uluslararası hukuki temeller üzerinden inşa etmektedirler. *İkincisi, yapısal boyuttur*, buna göre ise söz konusu ulusal ve uluslararası hukuki temellere dayanarak kurum ve kuruluşlar kurmakta ve politika, proje ve diğer faaliyetleri gerçekleştirmektedirler. Bir diğer boyut da ideolojik olup, buna göre ise devletler eylemlerini belli idea, konu veya politik söylemlerle meşrulaştırmaktadırlar.

KAYNAKÇA

- ANAZ, Necati (2013). *ABD Örneğinde Yumuşak Güç Kavramı ve Dış Politika*, ASEM Raporu
- AYDOĞAN, Bekir (2007). *Güç Kavramı ve Kamu Diplomasisi*, http://politikadergisi.com/sites/default/files/guc_kavrami_ve_kamu_diplomasisi_-_bekir_aydogan-pdf.pdf (Erişim: 12.12.2015)
- Azerbaycan Diasporu*(2005). Azerbaycan Cumhurbaşkanı İşler İdaresinin Kütüphanesi, Bakü
- Azerbaycan Diasporunun Meskunlaşma Coğrafyası*, diaspora.gov.az (Erişim: 07.12.2015)
- CULL, J. Nikolas (2009). *Public Diplomacy: Lessons From the Past*, Figueroa Press, LA
- DEMİR, Vedat (2012). *Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç*, İstanbul: Beta

- DMÍTRĪEV, Timofey (2005). *Oçarovanie «Myagkoy Silı»: Soedinennie Ştati Teryayut Kul`turno-Ideologičesкое Vliyanie V Mire* (Тимофей Дмитриев, Очарование «Мягкой Силы»: Соединенные Штаты Теряют Культурно-Идеологическое Влияние В Мире), № 10 (61), Mart, <http://www.politjournal.ru/index.php?action=Articles&dirid=77&tek=3131&issue=94> (Erişim: 04.08.2014)
- Dünya Azerbaycanlıları Kongresi'nin Nizamnamesi*, <http://www.dakaz.org/141-Nizamname.html> (Erişim: 10.12.2015)
- Georgian Diasporas*, <http://diaspora.gov.ge/?cat=31> (Erişim: 10.12.2015)
- Georgia Plans 'Diaspora Parliament'* (2012). <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=24717>, (Erişim: 17.12.2015)
- Hamazkayin, Armenian Educational and Cultural Society, <http://www.hamazkayin.com/en/history-of-hamazkayin/> (Erişim: 22.12.2015)
- Honorary Consuls of Georgia*, <http://mfa.gov.ge/MainNav/EmbassiesRepresentations/HonoraryConsulsGeorgia.aspx> (11.12.2015)
- Honorary Representatives to Appear In Georgian Diasporas Abroad*(2010). <http://vestnikkavkaza.net/news/politics/7050.html>, (Erişim: 11.12.2015)
- KALIN, Ibrahim (2012). "Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi", (Abdullah Özkan ve Tuğçe E. Öztürk (Ed.), *Kamu Diplomasisi*), İstanbul: Tasam Yayın.
- Law Of Georgia On Compatriots/Expatriates Residing Abroad and Diaspora Organizations (2012). http://www.carim-east.eu/media/legal%20module/natfr/GE_2.2%20LawDiaspora_En.pdf (Erişim: 09.12.2015)
- Law of Georgia on the Legal Status of Aliens and Stateless Persons (2014). <https://matsne.gov.ge/en/document/view/2278806> (Erişim: 10.12.2015)
- LEBEDEVA, M. M. ve FOR J. (2009). "Vişee Obrazovanie Kak Potentsial «Myagkoy Silı» Rossii", *Vestnik MGIMO-Universiteta* (M.M. Лебедева ve Ж. Фор, "Высшее Образование Как Потенциал «Мягкой Силы» России", *Вестник МГИМО-Университета*), № (6)9. C. 203
- New Network Connects Georgian Diaspora (2014). <http://agenda.ge/news/14876/eng>(Erişim: 12.12.2015)
- NYE, S. Joseph (2002). *The Paradox of American Power: Why The World' Only Superpower Can't Go It Alone*, USA: Oxford
- NYE, S. Joseph (2004). *Soft Power: The Means To Succes In World Politics*, Public Affairs, New York
- NYE, S. Joseph ve WELCH, A. David (2011). *Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak, Kurama ve Tarihe Giriş*, Renan Akman (Çev.), İstanbul: Kültür Yayınları
- NYE, S. Joseph (2006). "Think Again: Soft Power", *Foreign Policy*, February 23
- NYE, S. Joseph (1990). "Soft Power", *Foreign Policy*, № 80, Autumn
- Policy Forum Armenia, Armenia-Diaspora Relations: 20 Years Since Independence* (2010). <http://www.pf-armenia.org/sites/default/files/documents/files/PFA%20Diaspora%20Report.pdf> (Erişim: 22.12.2015)
- PONOMAREVA, Elena (2013). *Jeleznaya Hvatka «Myagkoy Silı»* (Elena Пономарева, *Железная Хватка «Мягкой Силы»*), <http://www.mgimo.ru/news/experts/document238257.phtml> (Erişim: 04.12.2015)
- Rapid-Growth Markets Soft Power Index* (2012). Spring, http://www.skolkovo.ru/public/media/documents/research/SIEMS_Monthly_Briefing_2012-06_eng.pdf (Erişim: 01.12.2015)
- Report On Physical Audit Of Construction Projects for 2014 "Hayastan"* (2014). All Armenian Fund, http://www.himnadram.org/files/HHH_physical%20audit%20report_14_eng_part%201_final_smallest%20%20size.pdf (Erişim: 21.12.2015)
- SNOW, Nancy (2009). "Rethinking Public Diplomacy", (N. Snow ve P.M. Taylor (Ed.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy*), New York: Routledge
- "Supporting Reintegration of the Returned Georgian Migrants" Program (2015). <http://diaspora.gov.ge/nd/wp-content/uploads/2015/02/informacia-sareintegracio-programebis-shesaxe-ENG.pdf> (Erişim: 11.12.2015)
- The Hayastan All-Armenian Fund, <http://www.himnadram.org/index.php?id=2> (Erişim:21.12.2015)
- Yurtdışında Yaşayan Azerbaycanlılarla İlgili Devlet Siyaseti Hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti Kanunu (2002). <http://mfa.gov.az/files/file/31.pdf>, (08.12.2015)
- ZİNOVEVA, Elena (2012). *Rossiya Vo Vsemirnoy Pautine: TSifrovaya Diplomatıya I Novıe Vozmojnosti V Nauke I Obrazovanii* (Elena Зиновьева, *Россия Во Всемирной Паутине: Цифровая Дипломатия И Новые Возможности В Науке И Образовании*) http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=121#top (Erişim: 01.12.2015)
- ZLOBİN, Nikolay (2013). "Pravilo "Myagkoy Silı", *Rossiyskaya Gazeta*, Federal`nyy vıpusk (Nikolay Злобин, "Правило "Мягкой Силы", "Российская Газета", Федеральный выпуск) №6089 (113), 29 Mayıs, <http://www.rg.ru/2013/05/29/zlobin.html> (Erişim: 04.12.2015)